

KÖZLEMÉNY

A lengyelországi migráció alakulása az 1800-as évektől napjainkig

Mikó Eszter

ÖSSZEFOGLALÓ

A Lengyelországból más országokba irányuló migráció hosszú múltra tekint vissza, amelyet az egyes történelmi időszakokban különböző tényezők motiváltak. A tanulmány elsődleges célja annak feltárása, hogy az elmúlt két évszázad során milyen főbb migrációs folyamatok indultak meg Lengyelországból. Különösen fontos az utóbbi évtizedek sajátosságainak feltárása, mert ez hozzájárulhat a jelenleg zajló magyarországi migráció jobb megértéséhez is. A történelmi áttekintés alapjául a hozzáférhető lengyel statisztikai kiadványok, valamint a célországok és a nemzetközi szervezetek adatbázisai szolgáltak. A kutatás során nyilvánvalóvá vált, hogy napjainkban a lengyel migrációs folyamatok legfőbb motivációs tényezői – épp úgy, mint a többi kelet-közép-európai országban – a gazdasági tényezők. Elsősorban a fiatal korosztály jól képzett tagjai a résztvevői, és mára már megszűnt a korábbi férfi dominancia.

Tárgyszavak: kivándorlás, nemzetközi migráció, mobilitás, Lengyelország

Mikó Eszter

PhD hallgató, Soproni Egyetem Közgazdaságtudományi Kar

E-mail: mikoeszter2012@gmail.com

BEVEZETÉS

A tanulmány elsődleges célja a jelenkori lengyel migráció mértékének és okainak meghatározása. A jelenkor migrációs folyamatainak megértését ugyanakkor elősegíti a történelmi múlt ismerete is, hiszen Lengyelország esetében a külföldre irányuló migráció igen hosszú múltra tekint vissza. A lengyel migráció vizsgálata hosszú távon elősegítheti a hazai migrációs folyamatok okainak és lehetséges hatásainak a könnyebb megismerését, illetve a hatások kezelését.

Tanulmányomban az 1800-as évektől végbemenő lengyel migrációt vizsgálom, különös tekintettel a jelenkori migrációra. A vizsgálat során kitérek a jelenlegi két fő célországban – Németországban és az Egyesült Királyságban – élő lengyel népesség nagyságára és összetételére.

A kivándorlók pontos számának meghatározása nem egyszerű, hiszen a rendszerváltozást követően az országot elhagyó személyeket már semmilyen szankció nem éri, amennyiben az állam felé nem tesznek eleget a bejelentési kötelezettségüknek. A tényleges kivándorlók számbavételére emiatt érdekesebb áttanulmányozni a befogadó országok statisztikáit, és ezek alapján meghatározni a kivándorlók számát. A célországokban sokkal magasabb a regisztrált bevándorlók száma, ugyanis a különböző szociális ellátások, illetve a munkavállalási szándék miatt regisztrálják magukat a különböző rendszerekben, amelyekből pontosabban meghatározható a migránsok száma (Gödri – Tóth 2010).

Lengyelországban a kivándorlók száma 1990 és 2005 között a Belügyminisztérium regisztrációs rendszere, 2006-tól pedig a PESEL, azaz a Közös Elektronikus Rendszer nyilvántartása alapján kerül kiszámításra (Lengyel demográfiai évkönyv 2014). A kivándorlóit és egyéb, a tanulmányban megjelölt adatok megállapításához Lengyelország statisztikai hivatalának adatait, valamint a nemzetközi statisztikai hivatalok adatbázisait (Eurostat, ENSZ), a főbb történelmi és jelenkori célországok migrációs statisztikáit, adatbázisait használok fel. Tanulmányomban törekszem a különböző statisztikai hivatalok adatai közötti eltérések okának bemutatására is, hangsúlyozva a kivándorlók számának meghatározásában rejlő nehézségeket. A jelenkori kivándorlók számának meghatározása épp úgy nehézségekbe ütközik, akárcsak a korábbi időszakokban kivándorlóké. A kivándorlók esetében a hosszú távú emigránsok számát lehet a legkönnyebben meghatározni, hiszen vagy jelentik a távozásukat a lengyel állam felé, vagy regisztráltatják magukat munkavállalóként, esetleg tanulóként a befogadó ország szociális ellátórendszerében. A rövid távú és

a szezonális migráció esetében már jóval nehezebb a kivándorlók számának meghatározása. Ennek az az egyik oka, hogy – mivel csak rövid időre mennek külföldre – távozásukat nem jelentik be Lengyelországban, továbbá – a legális munkavállalást leszámítva – nem jelentkeznek be a befogadó országban sem. Ezen felül a befogadó országoknak is csak a 12 hónapnál régebbi bevándorlók esetében van jelentési kötelezettségük az Eurostat jelenlegi szabályozása szerint. Következésképpen, az, hogy a rövid és szezonális migránsok számát egy adott ország nyilvántartja-e vagy sem, csupán az adott ország statisztikai hivatalától, az ottani szabályozástól, illetve a kivándorlók bejelentkezési hajlandóságától függ.

A statisztikai hivatalok adatainak elérhetősége miatt elsősorban a hosszú távú, azaz a 12 hónapot meghaladó kivándorlások jellegzetességeit kívánom bemutatni, ugyanakkor a két fő célországra vonatkozóan ismertetem a napjainkban és a korábbi időszakban zajló rövid távú és szezonális migráció jellemzőit is a rendelkezésre álló adatok felhasználásával.

A tanulmány két fő részből áll. Az első részben a múltbeli migrációs folyamatokat foglaljuk össze a nagy, kontinenseken átívelő migrációs folyamatok kezdetétől, az 1800-as évektől egészen az 1989-es rendszerváltozásig. A második részben a lengyelországi migrációs folyamatokat tárjuk fel az 1989-es rendszerváltozástól egészen napjainkig.

A LENGYEL MIGRÁCIÓ ALAKULÁSA AZ 1800-AS ÉVEKTŐL 1989-IG

A migrációs folyamatok kezdetéről az 1800-as évek elejétől beszélhetünk. Korábban a jobbágyok röghöz kötöttsége és a lassú, kényelmetlen, fárasztó és veszélyes utazási lehetőségek miatt nem igazán került sor tömeges migrációra. A tömegeket alkotó parasztság körében még az egyik településről a másikra való vándorlás sem volt jellemző, nemhogy a külföldre irányuló migráció. Az 1800-as években a technikai újításoknak köszönhetően könnyebben elérhetővé váltak a távolabbi célországok, a hajózás fejlődésével pedig már az óceánon való átkelés is kevesebb veszélyt hordozott magában. A legtöbb kelet-közép-európai országban az 1800-as években ment végbe a jobbágyfelszabadítás, melynek hatására megszűnt a parasztság röghöz kötöttsége, ettől kezdve szabadon mozoghattak és költözhetek (Niederhauser 1999). Természetesen már ezt megelőzőleg is volt külföldre irányuló migráció, de olyan tömeges jelenségről, mint ami a 19. századtól jellemző, nem beszélhetünk.

Az 1800-as években a technika és az egészségügy fejlődésének hatására csökkent a csecsemőhalandóság és a járványok száma, a népesség pedig mindenhol jelentős növekedésnek indult. A hirtelen bekövetkezett demográfiai növekedést azonban nem tudta követni a gazdaság fejlődése, és emiatt sok országban megjelent a tömeges munkanélküliség és az éhezés. Akik saját országukban nem találtak munkát, nagyon alacsony életszínvonalon éltek, ezért külföldön kerestek maguknak lehetőséget (Davies 2006). A lengyel emigráció másik fő mozgatórugója az országban végbemenő politikai események voltak. Ezen tényezők miatt a lengyel migránsok két társadalmi csoportra bonthatók az 1800-as évektől 1989-ig terjedő időszakban, a gazdasági és a politikai migránsok csoportjára, amelyek sokszor nehezen különíthetők el egymástól.

Lengyelországban a politikai emigráció már az 1730-as évektől jelen volt, és ez bizonyos időközönként megismétlődött a történelem során. A politikai migránsok közé azokat a személyeket szokás sorolni, akik valamilyen politikai okok miatt, nem pedig gazdasági és megélhetési okokból hagyták el az országot. A politikai okok miatt kivándorlók általában magasabb társadalmi körökből származtak, mint a gazdasági okok miatt vándorlók, továbbá az értelmiségi, iskolázottabb réteghez tartoztak, akárcsak Magyarországon. A lengyel politikai migráció általában egy-egy nagyobb történelmi eseményhez köthető (az 1831-es és az 1846–1848-as forradalom, illetve az 1864-es, az 1944-es és az 1968-as felkelés. A politikai menekültek elsősorban Párizsban, Svájcban vagy Rómában telepedtek le, később London lett a politikai migránsok központja (Davies 2006). Az 1772-ben, majd 1793-ban és 1795-ben végbement országfelosztás is hatást gyakorolt a folyamatra.¹

A lengyel gazdasági emigráció kezdetét a történészek az 1840-es évekre teszik. A munkások kezdetben idénymunka céljából vándoroltak ki külföldre, elsősorban a porosz birtokokra, később pedig a sziléziai, szászországi és veszfíliai bányákba és gyárakba is mentek dolgozni. Idővel Belgiumban, az Osztrák-Magyar Monarchiában, Oroszországban és Franciaországban is vállaltak munkát, majd Dél- és Észak-Amerikába is kivándoroltak hosszabb időre. Ezen kivándorlók ugyanakkor továbbra is tartották a kapcsolatot otthon maradt családtagjaikkal, jövedelmüket hazautalták, és amint lehetőségük volt rá, hazatértek (Kępińska – Stark 2013, Davies 2006, Kaczmarczyk – Tyrowicz 2007). A lengyel gazdasági emigránsok általában a szegényebb paraszti rétegekből

¹ Az Ausztria, Poroszország és Oroszország által 1795-ben véghez vitt felosztás a lengyel állam megszűnéséhez vezetett. Mind a három hatalom igyekezett visszaszorítani a lengyel öntudatot és kultúrát (Thomas – Znaniecki 2002).

vagy a szegényebb ipari munkás rétegekből származtak, aluliskolázottak, sokszor írástudatlanok voltak (Davies 2006).

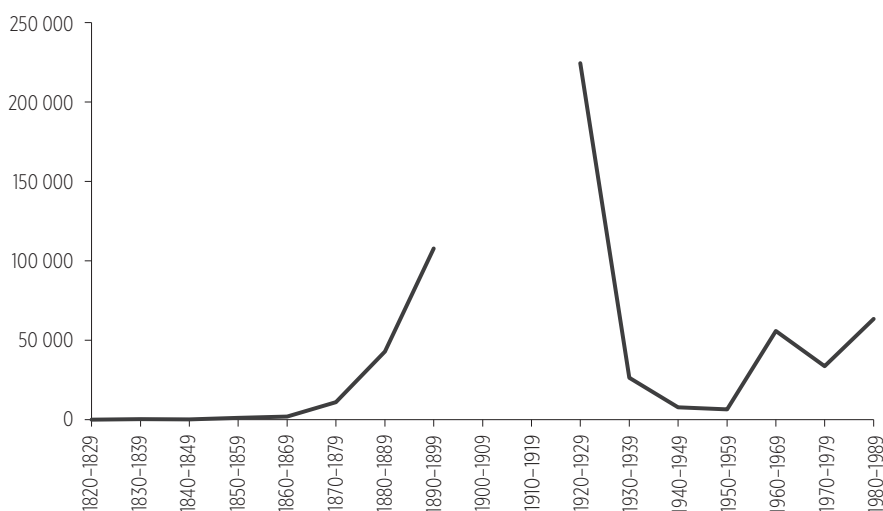
Lengyelország esetében a gazdasági és a politikai emigráció sok esetben nehezen különíthető el egymástól. Ezt jól tükrözik az 1800-as években végbemenő folyamatok. Bár az 1791-es alkotmány politikai jogokat adott a polgárságnak, az ország függetlenségének elvesztése miatt ez csupán jelképes volt. A parasztság folyamatos gazdasági és társadalmi felszabadítása ugyan befejeződött 1864-re, az ipari fejlődés és a nemesi családok elszegényedése – melynek oka a forradalmakat követő vagyonekzobzás volt – a migrációs folyamatok erősödéséhez vezetett. Mindeközben a külföldi gabonabehozatal mezőgazdasági válságot idézett elő, ami a paraszti rétegek migrációs folyamatait támogatta. Németországban a lengyel parasztok akár 50%-kal több bért is kereshettek, ami megnövelte az idénymunkások számát, noha sokkal keményebb munkát kellett végezniük, gyakorta rosszabb bánásmód mellett, mint otthon (Thomas – Znaniecki 2002).

A 19. század végére a legfőbb kiutazási célország az Amerikai Egyesült Államok lett, ugyanakkor Németország is fontos célország maradt (Kaczmarczyk – Tyrowicz 2007). Amerikában már a biztosabb állást keresték, a csekélyebb mértékű magasabb jövedelemért nem váltottak olyan könnyen munkát, ahogyan azt otthon vagy Németországban tették (Thomas – Znaniecki 2002). Ide elsősorban a parasztság, illetve az alsóbb társadalmi rétegek tagjai vándoroltak ki, hiszen a magasabb társadalmi rétegek tagjai számára nem jelentett akkora előmeneteli lehetőséget, mind a kétkezi munkásoknak. A magasabb társadalmi rétegek tagjai, akik elsősorban politikai okokból kényszerültek emigrációba, elsősorban Nyugat-Európába vándoroltak. A kivándorlók többségében fiatal férfiak voltak, akiket csak az alapvető megélhetési feltételek megteremtése után követett a feleségük, illetve a családjuk (Thomas – Znaniecki 2004: 18–37).

Az Amerikába tartó kivándorlás az 1800-as évek közepétől 1914-ig folyamatosan nőtt. Tény, hogy ezzel egyidejűleg a Lengyelországba hazatérők száma is folyamatos növekedést mutatott, de nem haladta meg átlagosan a kivándorlók 30%-át. Több amerikai nagyvárosban – mint Pittsburgh, Buffalo, Cleveland, Detroit, Chicago és Milwaukee – lengyel kolóniák jöttek létre, amelyek lengyel népessége több európai lengyel város népességével vetekedett. Chicago ekkoriban a 360 ezer lengyel lakosával a harmadik legnagyobb lengyel városnak számított Varsó és Lódz után. Az 1900-as évek elején ezen felül több kisebb-nagyobb lengyel kolónia is létrejött még Amerikában (Thomas – Znaniecki 2004: 38).

Az Amerika Egyesült Államok bevándorlási évkönyve alapján a lengyel bevándorlók száma az 1860-as években kezdett el növekedni, és ez a növekedés 1899-ig tartott. 1900 és 1919 között a lengyel kivándorlókat a német, az osztrák-magyar és az orosz kivándorlók között tartották számon, hiszen ebben az időszakban Lengyelország mint önálló állam nem létezett, ezen három birodalom része volt. 1920–1929 között volt a legmagasabb a kivándorlók száma a rendelkezésre álló adatok alapján (1. ábra).

1. ábra: Az Amerikai Egyesült Államokba kivándorló lengyelek száma, 1820–1989
Number of Polish emigrants in the United States of America, 1820–1939

Forrás: 2013 Yearbook of Immigration Statistics.

1921 májusában az Egyesült Államok kormánya komoly szigorítást, azaz kvótarendszert vezetett be a bevándorlókkal szemben, melyet 1924-ben tovább szigorítottak. A kvótarendszer és a szigorítások hatása vehető észre az Amerika Egyesült Államokba kivándorló lengyel állampolgárok számának alakulásában is (Ludányi 2015: 6).

A történészek szerint az 1800-as évek közepétől egészen 1939-ig a lengyel emigránsok közül Brazíliába 195 ezren, Franciaországba 450 ezren, Kanadába 250 ezren, az Amerika Egyesült Államokba körülbelül 1,5 millióan és Németországba több mint 2 millióan vándoroltak ki (Davies 2006).

Az első világháború utáni békeszerződés jelentős migrációs hullámot indított el Lengyelországból. Ekkor mintegy 1 millió német volt kénytelen

elhagyni lengyelországi (vagy elzászi) otthonát, és 900 ezer lengyel vándorolt Oroszországból Lengyelországba (Tomka 2009: 39). Az I. világháborút követő migrációs hullámban, 1918–1939 között a lengyel politikai és gazdasági migránsok száma körülbelül 4,5 millió fő volt, amelyből 1,5 millióan az Amerikai Egyesült Államokba, 2 millióan pedig Németországba vándoroltak ki (Davies 2006).

A Lengyelország és Németország között létrejött jogi megállapodás alapján Németországban 1926–1931 és 1937–1939 között legálisan dolgozhattak a lengyel idénymunkások. Míg 1926-ban még csak 44 ezren, addig 1930-ra már évi 69–87 ezren vállaltak itt munkát. 1932 és 1936 között a lengyel idénymunkások számát korlátozták a gazdasági világválság miatt, ekkor évente csak 400–1200 főt foglalkoztattak legálisan. Ugyanakkor 1937-re 12 200 főre emelkedett a számuk, 1938-ban pedig már 64 ezren voltak. 1939-re a kvótát 90 ezer főre emelték fel. Természetesen ezen felül többen is dolgoztak illegálisan idénymunkásként Németországban, de ezek száma ismeretlen (Kępínska – Stark 2013: 6–7).

Lengyelországban a II. világháború hatalmas emberveszteséget okozott², és magas volt az emigránsok száma is. A legtöbbben kényszer hatására, üldöztetés vagy elhurcolás miatt hagyták el az ország területét. Több millió lengyelt kényszermunkára vittek Németországba (Tomka 2009). A háború után a határok megváltoztatása, a zsidó lakosságnak a II. világháború alatti kiirtása, továbbá a németeknek a világháború utáni kitelepítése miatt pedig megváltozott az ország etnikai összetétele is. A szovjet megszállás alatt igen erősen szabályozták a migrációs folyamatokat. Ennek ellenére ebben az időszakban is volt kivándorlási hullám, amelyek egy-egy nagyobb történelmi eseményhez köthetők. Ugyanakkor a német kisebbségek kivándorlását több esetben engedélyezték, támogatták. Ezen időszakban a Lengyelországot érintő egyik nagy kivándorlási hullám 1968-ban következett be, amikor több mint 25 000 lengyel zsidó hagyta el az országot. Az 1980-as évek elején, a Szolidaritás mozgalom elnyomását követően újabb 250 000 lengyel emigrált hazájából (Alscher 2008: 1).

1950 után a Lengyelország területén élő, de német származású emberek (Aussiedler)³ többsége elhagyta az akkori Lengyelország területét, és az NDK-ba települt át (Iglicka – Ziolk-Skrzypczak 2010, Bobrowska 2013) (1. táblázat).

² Lengyelország II. világháborús embervesztesége 6 millió fő volt (Swidzinska 1969).

³ Azon német származásúakra használjuk az Aussiedler kifejezést, akik bár nem Németországban születtek, de németnek vallották magukat, és 1950–1990 között visszatelepültek Németországba (Melegh 2002).

1. táblázat: A Lengyelországból Németországba áttelepülő Aussiedlerék, 1950–1989
The number of Aussiedlers in Germany emigrated from Poland, 1950–1989

Megnevezés	1950–1959	1960–1969	1970–1979	1980–1989
Lengyelországból áttelepülő Aussiedlerék (fő)	292 181	1 105 188	202 711	632 800

Forrás: Jones – Wild 1992: 3.

A fenti statisztikai adatok csupán sejtetni engedik a történelem során kivándorló lengyelek számát, hiszen ezek nem tartalmazzák az Ázsiába, Ausztráliába vagy a szomszédos kelet-közép-európai országokba bevándorlók számát.

A LENGYEL MIGRÁCIÓ 1989-TŐL NAPJAINKIG

A lengyel kivándorlók számának és célországainak változása

A berlini fal leomlása utáni évtizedben a lengyel emigránsok száma nem növekedett meg. Lengyelországban ekkor viszonylag kedvezőek voltak a gazdasági feltételek (Dustmann et al. 2012). A rendszerváltás után bevezették az úgynevezett Balcerowicz-tervet, melynek pozitív hatásai már 1992-ben jelentkeztek. A programnak köszönhetően megállították a recessziót, a GDP pedig 2%-os növekedést mutatott. 1993-ban a GDP további 3–3,5%-kal, az ipari termelés pedig 9–10%-kal nőtt. Az inflációt, bár még mindig magas volt, sikerült 30%-os szintre leszorítani. Az állami költségvetés hiánya a GDP-hez viszonyítva 5%-os határon belül maradt (Gorzalak – Jalowiecki 1994). Ugyanakkor a munkanélküliek száma 1990–1994 között folyamatosan nőtt, 1994-ben 16,5% volt, majd 1998-ra 10%-ra csökkent. A rendszerváltás után minden posztszocialista országban jelentősen megnőtt a munkanélküliség (Blanchflower 2001: 368).

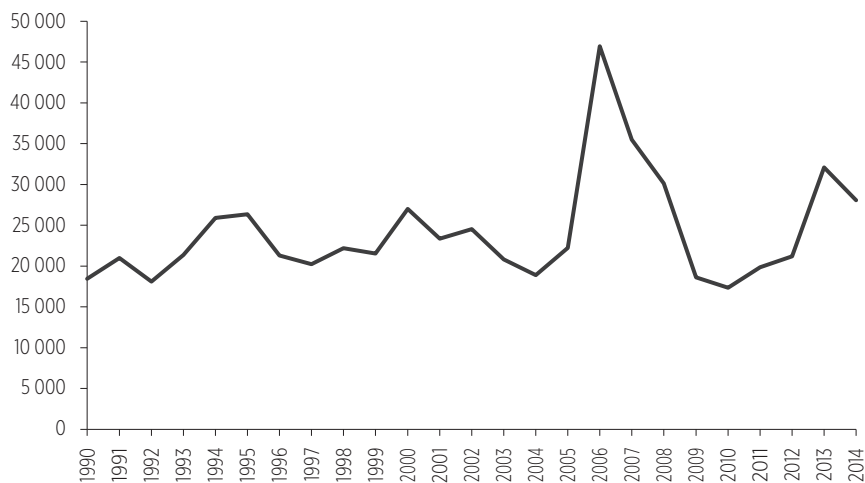
1989 és 2004 között évente körülbelül 20–25 ezer ember vándorolt ki külföldre. Az 1990 és 2000 közötti kivándorlók közül sokan hazatértek, több mint felük Németországból. Tény azonban, hogy ezen hazatelepülők nem tekinthetők végleges visszatérőknek (Duszczuk – Wiśniewski 2007, Matykowski – Andrzejewska 2012, Grabowska-Lusinska 2008).

Az Európai Unióhoz való csatlakozást követő időszak jelentős változásokat hozott a lengyel kivándorlók számában. Mindössze három év alatt, azaz 2004-ről 2007-re az ideiglenesen külföldön tartózkodó lengyel állampolgárok száma 1 millióról több mint 2,3 millióra, azaz a teljes népesség 6,6%-ára emelkedett.

A migrációs dinamika is megváltozott, beleértve a desztinációkat és a kivándorlók képzettség szerinti alakulását is (Kaczmarczyk 2012: 173). 2004 után a szabad munkaerő-piaci korlátok megszűnésének köszönhetően az elsődleges célország nem Németország, hanem az Egyesült Királyság lett (Duszczyk – Wiśniewski 2007, Matykowski – Andrzejewska 2012, Grabowska-Lusinska 2008). Az Egyesült Királyságba irányuló migráció azonban nem tekinthető új keletű folyamatnak a lengyelek körében, hiszen a történelem során már jelentős számú lengyel emigrált ide. A világbank adatai alapján már 2000-ben is 207 480 lengyel állampolgár élt az Egyesült Királyságban.⁴

A Lengyel Statisztikai Hivatal adatai alapján – mely a Lengyelországban regisztrált kivándorlókat rögzíti – a kivándorlók száma 2006-ban volt a legmagasabb, majd 2013-ban növekedett meg ismét, de ekkor sem érte el a 2006-os szintet (2. ábra). A hivatal adatai szerint a rendszerváltást követően először 1992–1995 között növekedett meg a kivándorlók száma, majd ismét csökkenés következett.

2. ábra: A lengyel kivándorlók száma, 1990–2014
Number of Polish emigrants, 1990–2014

Forrás: Lengyel Statisztikai Hivatal.⁵

⁴ <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=global-bilateral-migration&savedlg=1&l=en#> (letöltés: 2018. január 18.)

⁵ <http://stat.gov.pl/en/topics/population/international-migration/main-directions-of-emigration-and-immigration-in-the-years-1966-2014-migration-for-permanent-residence,2,2.html> (letöltés: 2016. június 18.)

A 2008-as válság során az elemzők azt várták, hogy mivel Lengyelországot kevésbé sújtotta a válság, mint Nyugat-Európát, a lengyelek majd hazatérnek. Ebben az évben belpolitikai stabilizáció és tartós növekedési trendet eredményező gazdasági ciklus volt az országban. A válságot megelőzően a gazdaságpolitika legfőbb célja az euró bevezetése és az ehhez szükséges kritériumoknak való megfelelés volt. A másik fontos gazdasági folyamat a gazdasági növekedés fenntartásához szükséges reformok végrehajtása volt. A válság kitörésekor a stratégiai célt a stabilitást elősegítő feltételrendszer teljesítésére helyezték át a piaci hitelesség megtartása érdekében, emellett előbbre sorolták a gazdasági növekedés fenntartásához szükséges szerkezeti reformokat (Wisniewski 2012).

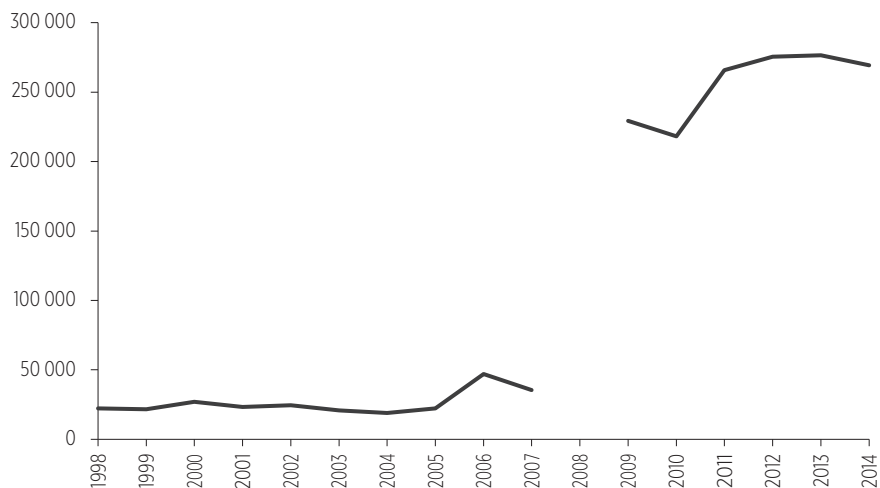
A felsorolt jó gazdasági körülmények miatt az elemzők a kivándorlók hazatérésére számítottak, azonban a várakozásokkal ellentétben 2008-tól ugrásszerűen nőni kezdett a kivándorlók száma, amelynek oka, hogy a jó gazdasági feltételek ellenére Nyugat-Európában még mindig magasabb életszínvonal és bérszínvonal volt. Az elsődleges célország az Egyesült Királyság, Németország és Írország volt.⁶ Bár a Lengyel Statisztikai Hivatal adatai nem támasztják alá ezen állítást, a német és brit adatokból jól látszik a kivándorlók számának növekedése.

Az Eurostat adatok alapján 2009-től jelentősen megnőtt a kivándorló lengyelek száma 2007-hez képest (2008-ra vonatkozóan nincs adat), azonban ez megtévesztő lehet, hiszen az Eurostat 2008-tól megváltoztatta az adatgyűjtésre vonatkozó szabályzatát. A migrációra, állampolgárságra és menekültügyre vonatkozó adatgyűjtés 2008 óta a 862/2007/EK rendeleten alapul, amelyet a tagállamoknak is be kell tartaniuk. Az uniós tagállamok a nemzeti elérhetőség és gyakorlat szerint ugyan továbbra is használhatnak bármilyen megfelelő adatot, a rendelet értelmében összeállított statisztikáknak azonban közös meghatározásokon és fogalmakon kell alapulniuk. Többségük a közigazgatási adatforrásokra, például a népesség-nyilvántartásokra, a külföldiek nyilvántartására, a tartózkodási és munkavállalási engedélyek nyilvántartásaira, valamint az egészségbiztosítási és adóügyi nyilvántartásokra alapozza statisztikáit. Egyes országok tükörstatisztikákkal, mintavételes felméréssel vagy becslésen alapuló módszerekkel készítene migrációs statisztikákat (www.eurostat.eu).

⁶ <http://www.economist.com/blogs/easternapproaches/2013/11/poland-and-eu> (letöltés: 2016. április 15.)

A 862/2007/EK rendelet értelmében a statisztika elkészítése során bevándorlónak tekintik azt, aki a szokásos tartózkodási helyét egy másik tagállam területére teszi át, és ott legalább 12 hónapig tartózkodik vagy ilyen időtartamú tartózkodást tervez, illetve hasonlóképpen minden olyan kivándorlót, aki több mint 12 hónapja él külföldön. Az Eurostat által gyűjtött adatok ezért legalább 12 hónap időtartamú migrációra vonatkoznak, azaz migránsként azokat az embereket veszik figyelembe, akik legalább egyéves időtartamra vagy huzamos ott tartózkodást tervezve vándoroltak ki egy másik országba (3. ábra).⁷

3. ábra: A lengyel kivándorlók száma 1998 és 2014 között, az Eurostat adatai alapján
The number of Polish citizens emigrating from Poland, based on Eurostat data, 1998–2014

Forrás: Eurostat adatbázis. [migr_emi2].⁸

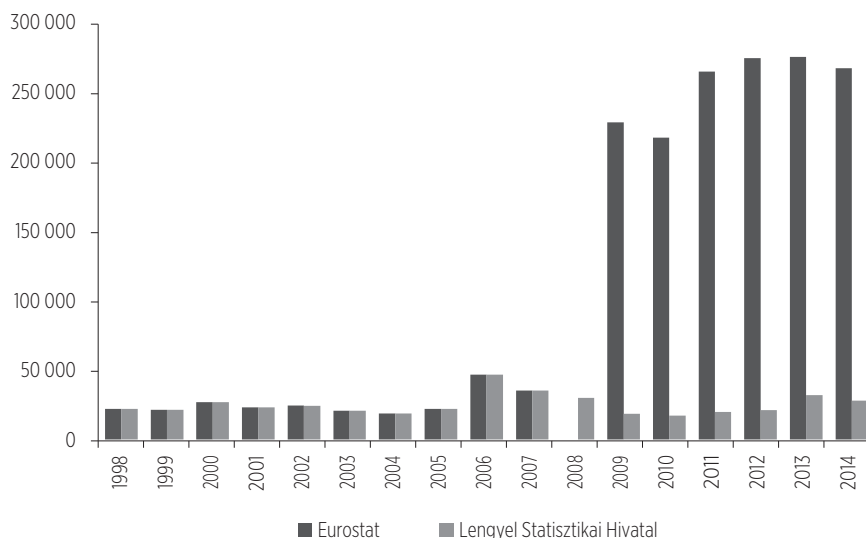
2007-ig, az új statisztikai adatszolgáltatási rendelet bevezetéséig az Eurostat adatai megegyeznek a Lengyel Statisztikai Hivatal adataival. 2008-tól az új rendelet életbe lépésétől azonban már jelentős eltérés figyelhető meg (4. ábra).

⁷ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007R0862&from=HU> (letöltés: 2017. december 29.)

⁸ http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_emi2&lang=en (letöltés: 2017. január 06.)

4. ábra: A lengyel kivándorlók száma 1998 és 2014 között, az Eurostat és a Lengyel Statisztikai Hivatal adatai alapján

The number of Polish citizens emigrating from Poland based on Eurostat data and data of the Polish Statistical Office, 1998–2014

Forrás: Lengyel Statisztikai Hivatal⁹ és Eurostat adatbázis, [migr_emi2]¹⁰.

A lengyel népesség számának alakulása a különböző célországokban

A lengyel kivándorlók számára napjainkban az Egyesült Királyság és Németország a két fő célország. Az European Migration Network (2008) adatai szerint 2006 végén 1,95 millió (2004 végén 1 millió, 2005 végén 1,5 millió) lengyel tartózkodott ideiglenesen külföldön. Közülük 2006 végén 580 ezren az Egyesült Királyságban, 450 ezren Németországban, 120 ezren Írországban, 85 ezren Olaszországban és 55 ezren Hollandiában tartózkodtak. Az Eurostat adatai alapján 2014-re a kint élő kivándorlók száma jelentősen megnövekedett. 748,1 ezer fő az Egyesült Királyságban, 559,4 ezer fő Németországban, míg 118 ezer fő Írországban élt. Egy lengyel kutatás szerint 2013-ban a megkérdezettek fő kivándorlási célországa

⁹ <http://stat.gov.pl/en/topics/population/international-migration/main-directions-of-emigration-and-immigration-in-the-years-1966-2014-migration-for-permanent-residence,2,2.html> (letöltés: 2016. június 18.)

¹⁰ http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_emi2&lang=en (letöltés: 2017. január 6.)

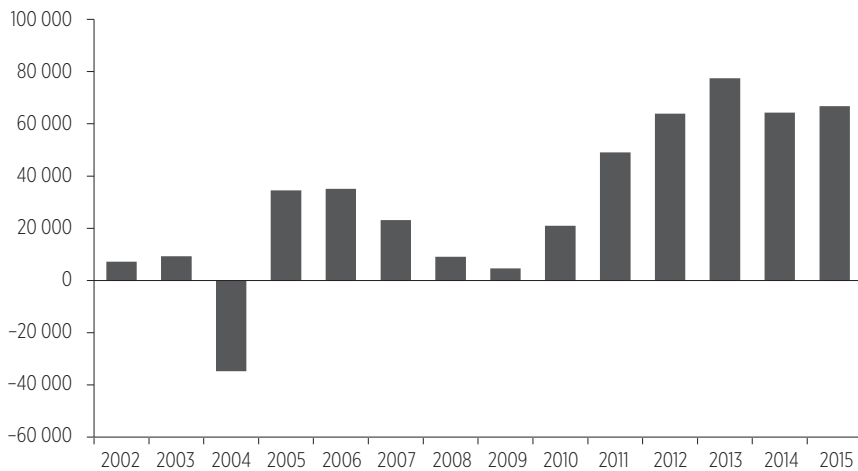
Németország és az Egyesült Királyság volt. A felmérésben a külföldről hazatérők, illetve a rövid távra és szezonálisan kivándorlók körében végeztek kutatást (Centrum Badania Opinii Społecznej 2013). A csatlakozás előtt a kivándorlók átlagéletkora 30 év volt, ami a csatlakozás után 28 évre csökkent. A csatlakozás előtt a kivándorlók 15%-a rendelkezett egyetemi diplomával, a csatlakozás után viszont 20%-ra emelkedett a számuk (Kaczmarczyk 2012: 178). A 2011-es lengyel népszámlálás alapján elmondható, hogy 2011-ben a teljes lengyel lakosság 5,2%-a, azaz 2 millió lengyel élt külföldön, akik közül 1,5 millió fő 12 hónapnál hosszabb ideje tartózkodott egy másik országban. Ez jelentős változás a korábbi, 2002-es népszámlálás során mért adatokhoz képest. 2002-ben még csupán a lakosság 2%-a, azaz 786 ezer fő tartózkodott külföldön, akik közül 626 ezer fő 12 hónapot meghaladóan élt egy másik országban. Ez azt mutatja, hogy 2002-höz viszonyítva 1,2 millió fővel, azaz 154%-kal nőtt az emigránsok száma. A 2011-es lengyel népszámlálásból az is kiderült, hogy míg korábban – ahogyan a többi európai országban is – a férfi kivándorlók aránya dominált, addig 2011-ben már magasabb volt a női kivándorlók aránya (54%) a férfiakénál, tehát a kivándorlók közötti férfi dominancia megszűnt. A nők esetében ugyanakkor a célországok eltérnek a férfiakétól. A nőknél Olaszország és Németország áll az első helyen. Olaszország esetében a nőkaránya elérte a 75%-ot. A férfi kivándorlók körében az egyedülállók, a nők körében pedig a házasok aránya volt magasabb 2011-ben. A 2002-es népszámláláshoz viszonyítva a kivándorlási célországok is átalakultak. Akkor a kivándorlók csupán 4%-a választotta célországnak az Egyesült Királyságot, 2011-ben viszont már a 30%-uk. Németország esetében ugyanakkor csökkent az arány, míg 2002-ben még a kivándorlók 37%-a, 2011-ben már csak 22%-uk választotta (Kaczmarczyk 2014: 23–24).

A idénymunka miatti migráció mindig is jellemző volt Németország és Lengyelország között. 1990 után a két ország több olyan kétoldalú megállapodást is aláírt, amely engedélyezte a lengyelek idénymunka jellegű munkavégzését Németországban. A megállapodás legfeljebb három havi németországi munkavállalást engedélyezett évente a lengyelek számára, szabályozta továbbá a határtól 50 km-nél közelebb élők munkavállalási feltételeit, és a diákok nyári szünetben végzett munkáját is. A megállapodás előnyökkel járt mind a két ország számára. Lengyelországban csökkentette az egyre növekvő munkanélküliséget, Németország számára pedig olyan területeken biztosított munkaerőt, ahol a német munkavállalók az alacsonyabb bérek vagy az alacsony presztizs miatt nem helyezkedtek el. A lengyel idénymunkások 90%-a a mezőgazdaságban dolgozott. 1991-ben körülbelül 70 ezer főt tartottak számon, majd 2004-re már közel 290 ezerre nőtt a számuk (Kępínska – Stark 2013: 10). A Németországban

dolgozó lengyel idénymunkásokról 2004 óta sajnos nem áll rendelkezésre részletes adatsor.

A Német Statisztikai Hivatal népesség-nyilvántartási adatai alapján meghatározhatjuk a Németországban élő lengyelek migrációs egyenlegét is (5. ábra). Ez alapján elmondható, hogy 2004-ben jelentős kiáramlás volt megfigyelhető a lengyel állampolgárok körében Németországban, hiszen a népesség száma a korábbi évhez képest közel 40 ezer fővel csökkent. 2003-ban 326 882 fő lengyel állampolgárt tartottak számon, 2004-ben viszont 292 190 főre csökkent a számuk. 2005 és 2010 között nagyobb ingadozás figyelhető meg, majd 2011-től – bár változó mértékben – folyamatosan 60 000 fő fölötti a lengyel bevándorlók száma Németországban.

5. ábra: A lengyel migrációs egyenleg Németországban, 2002–2015
The balance of Polish emigrants in Germany, 2002–2015

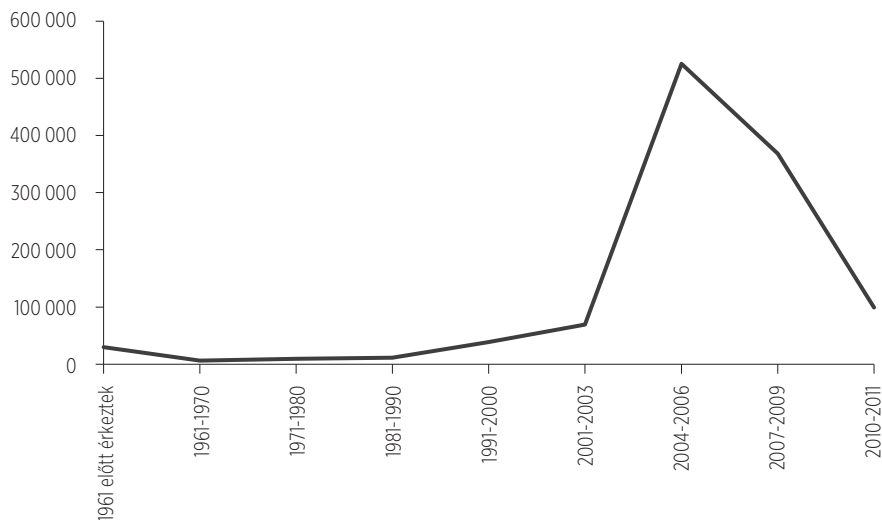
Forrás: Német Statisztikai Hivatal (Statistisches Bundesamt).¹¹ Saját számítás.

A 2004-es Európai Unióhoz való csatlakozáskor az Egyesült Királyság nem vezetett be munkaerő-piaci korlátozásokat, s a lengyel kivándorlók körében újra célországként jelent meg (Bobrowska 2013). A Lengyelországból az Egyesült Királyságba irányuló migráció a legnagyobb és legintenzívebb migrációs folyamat napjainkban (6. ábra).

¹¹ <https://www.destatis.de/EN/FactsFigures/SocietyState/Population/MigrationIntegration/MigrationIntegration.html>
(letöltés: 2017. január 6.)

6. ábra: Az Egyesült Királyságban élő lengyel népesség az érkezés ideje alapján, a 2011-es népszámlálás alapján

The number of Polish citizens living in the United Kingdom according to the Census from the UK, 2011

Forrás: Az Egyesült Királyság 2011. évi népszámlálása. Census 2011. Table DC2804EW Country of Birth by year of arrival in the UK (Regional) for England and Wales.¹²

A 2011-es népszámlálás adatai alapján az Egyesült Királyságban élő lengyelek többsége a 2004 és 2006 közötti időszakban érkezett. 2004-et megelőzően a 100 ezer főt sem érte el a számuk. A 2011-es népszámláláskor viszont már 597 144 fő lengyel állampolgárt tartottak nyilván,¹³ ami 2015-re 831 ezer főre¹⁴ emelkedett. Ez a számadat azonban nem részletezi pontosan az adott évben ki- és bevándorolt lengyel állampolgárok számát, csupán azt rögzíti, hogy mikor érkeztek meg az országba a 2011-es népszámláláskor még az Egyesült Királyságban élő lengyelek. Ezen adat tehát csupán arra mutat rá, hogy 2004-et megelőzően a tartósan kivándorló lengyelek körében nem volt fontos kiutazási célország az Egyesült Királyság.

¹² https://www.nomisweb.co.uk/census/2011/DC2804EWR/view/2092957703?rows=c_yrarrpuk1&cols=c_cob (letöltés: 2017. január 6.)

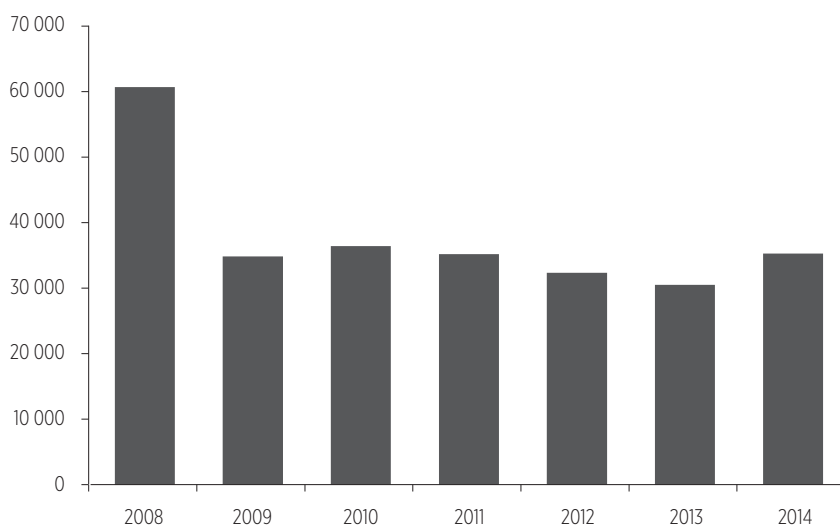
¹³ https://www.nomisweb.co.uk/census/2011/DC2804EWR/view/2092957703?rows=c_yrarrpuk1&cols=c_cob (letöltés: 2017. január 6.)

¹⁴ <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/internationalmigration/datasets/populationoftheunitedkingdombycountryofbirthandnationality> (letöltés: 2017. január 6.)

A népszámlálás adatai alapján a lengyel bevándorlók többsége képzett, szakmunkás, középfokú vagy felsőfokú végzettséggel rendelkezik, és a 2001–2011 között bevándorlók 78%-a a 25–49 év közötti korosztályba tartozott.¹⁵

Az Eurostatnál 2008-tól állnak rendelkezésre folyamatosan az éves bevándorlási adatok az Egyesült Királyságból (7. ábra). Fontos elmondani ugyanakkor, hogy az Eurostat adatai alapján 2000 és 2003 között még a 4 000 főt sem érte el a bevándorlók száma, 2004-ben pedig 17 092 fő bevándorlót tartottak számon.¹⁶

7. ábra: Az Egyesült Királyságba bevándorló lengyelek száma 2008 és 2014 között, az Eurostat adatai alapján
The number of Polish citizens immigrating in the United Kingdom according to Eurostat data, 2008–2014

Forrás: Eurostat adatbázis, [migr_emi2].¹⁷

¹⁵ https://www.nomisweb.co.uk/census/2011/CT0071/view/default?rows=c_age&cols=c_cob (letöltés: 2017. január 6.)

¹⁶ http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_imm1ctz&lang=en (letöltés: 2017. január 6.)

¹⁷ <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (letöltés: 2017. január 6.)

Az Eurostat adatai jóval alacsonyabb bevándorlási szintet mutatnak 2008 és 2011 között, mint az Egyesült Királyság 2011-es népszámlálása. Ezen eltérés oka szintén a különböző nyilvántartási rendszerek közötti eltérésben és az adatgyűjtési módszerek különbözőségében keresendő. Az Eurostat adatok a közigazgatási adatforrásokra alapoznak, míg a népszámlálás minden személyt számításba vesz, azokat is, akik a közigazgatási eljárások során kimaradhattak.

Az Egyesült Királyság esetében rendelkezésre állnak a rövid távú migrációval kapcsolatos statisztikai adatok is. Az Egyesült Királyság Statisztikai Hivatala rövid távú migrációról a 3 és 12 hónap között, illetve az 1 és 12 hónap között az országban dolgozó külföldi állampolgárok esetében beszél. Ezen statisztikai adatok alapján 3 és 12 hónap között 86 ezer lengyel állampolgár tartózkodott az országban 2014-ben.¹⁸ A rövid távú migráció 2006-ban érte el a csúcspontját a lengyelek körében az Egyesült Királyságban, ekkor ugyanis 221 ezer olyan lengyel állampolgárt tartottak nyilván, akik 1 és 12 hónap között tartózkodtak az országban (Vargás-Silva 2016: 7).

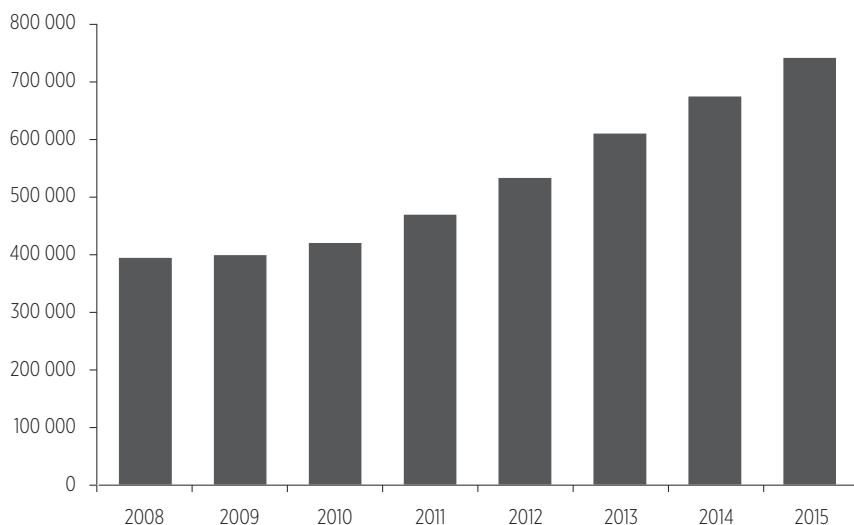
Az adott országban élő lengyel népesség nagyságára nemcsak a jelenkori, hanem a történelmi migráció is hatással van. A korábbi fő célországokban, mint Németország vagy az Amerikai Egyesült Államok, már korábban is magas volt az ott élő lengyelek száma, ugyanakkor az Egyesült Királyságban csupán az utóbbi egy évtizedben növekedett meg ennyire az arányuk.

Az Amerikai Egyesült Államokban 2010-ben közel 500 ezer külföldi születésű lengyel személyt tartottak számon, akiknek 48,8%-a 1990 előtt érkezett az országba. A legnagyobb lengyel kolónia jelenleg Illinoisban, New Yorkban, New Jerseyben, Connecticutban és Floridában van (Iglicka – Ziolek-Skrzypczak 2010).

Németország már az 1800-as évek közepétől fő célországnak számított, és ez napjainkra sem változott meg. 2001-ben a lengyel kivándorlás mértéke még nem volt olyan jelentős, mint napjainkban, de a kint élő népesség már ekkor is több mint 300 ezer fő volt, 2015-re pedig a 700 ezer főt is meghaladta (8. ábra).

¹⁸ Az Egyesült Királyság Statisztikai Hivatala: <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/internationalmigration/bulletins/shortterminternationalmigrationannualreport/mid2014estimates> (letöltés: 2017. január 6.)

8. ábra: A Németországban élő lengyel népesség, 2001–2015
 The number of Polish citizens living in Germany, 2001–2015

Forrás: Német Statisztikai Hivatal. Bevölkerung und Erwerbstätigkeit Ausländische Bevölkerung Ergebnisse des Ausländerzentralregisters Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2015.¹⁹

A lengyel népesség arányának fokozatos növekedése Németországban 2005-től kezdődően figyelhető meg, ugyanakkor 2010-től évről évre jelentős növekedés történt.

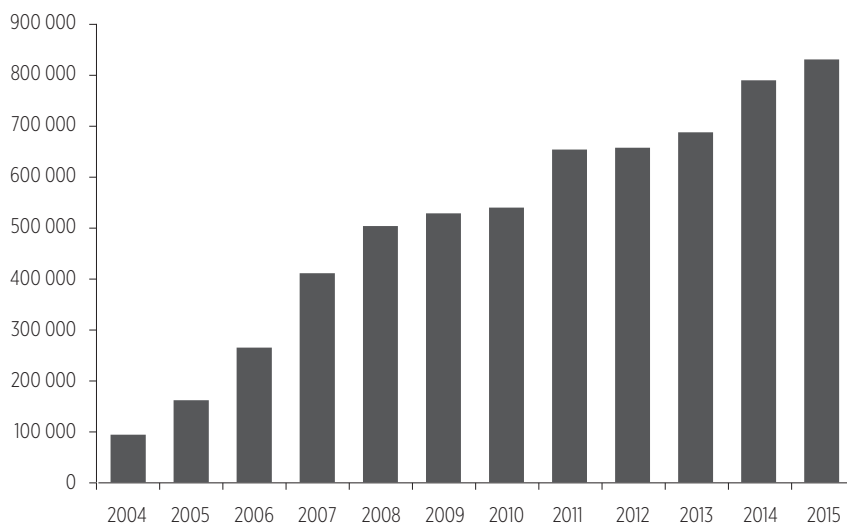
Az Egyesült Királyságban élő lengyelek száma 2004-ben még nem érte el a 100 ezer főt, ugyanakkor 2015-ben már több mint 800 ezren voltak. Ezzel meghaladta Németország, a korábbi fő kivándorlási célszám lengyel lakosainak a számát (9. ábra).

2011-ben a lengyelek jelentős része Angliában, azon belül is Londonban élt, a Wales-ben, Skóciában és Észak-Írországban lakók aránya igen alacsony volt. A 2001–2011 között bevándorlók több mint 78%-a a 25–49 év közötti korosztályba tartozott.²⁰

¹⁹ https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Bevoelkerung/MigrationIntegration/AuslaendBevoelkerung/2010200157004.pdf?__blob=publicationFile (letöltés: 2017. január 19.)

²⁰ Az Egyesült Királyság 2011. évi népszámlálása. Census 2011, table DC2804EW, Country of Birth by year of arrival in the UK (Regional) for England and Wales. https://www.nomisweb.co.uk/census/2011/DC2804EWR/view/2092957703?rows=c_yrarrpuk11&cols=c_cob (letöltés: 2017. január 6.)

9. ábra: Az Egyesült Királyságban élő lengyel népesség, 2004–2015
 The number of Polish citizens living in the United Kingdom, 2004–2015

Forrás: Egyesült Királyság Statisztikai Hivatala.²¹

A LENGYEL KIVÁNDORLÓK FŐBB TÁRSADALMI JELLEMZŐI ÉS A KIVÁNDORLÁST BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK VIZSGÁLATA

A lengyelek a többi kelet-közép-európai állampolgárhoz hasonlóan a jobb és több munkalehetőség, a magasabb életszínvonal, a nyelvtanulás és a kedvezőbb karrierépítési lehetőségek miatt vándorolnak külföldre (Szewczyk 2015, Stark et al. 2009, Okólski – Salt 2014, Bobrowska 2013, Janicki et al. 2007, Byczek 2014). A legtöbben Opolskie vajdaságból – Délkelet-Lengyelország határ menti vajdaságából – vándoroltak ki különböző történelmi, etnikai, kulturális, politikai és gazdasági okokból kifolyólag, ugyanis Lengyelországban itt és a Sziléziai vajdaságában él a német nemzetiségűek legnagyobb része. 2010-ben az Opolskie vajdaság 12%-a külföldön dolgozott (Clifton-Sprigg 2015: 66). 2016-ra megváltozott a lengyel kivándorlók származási terület szerinti megoszlása: míg korábban legtöbben olyan területekről távoztak, ahol a kivándorlásnak

²¹ <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/internationalmigration/datasets/populationoftheunitedkingdombycountryofbirthandnationality> (letöltés: 2017. január 6.)

történelmi hagyománya volt, addig napjainkra már kezd kiegyenlítődni a kivándorlók országon belüli területi megoszlása (Budyta-Budzyńska 2016: 152). Az Európai Unió csatlakozás után a legtöbb lengyel kivándorló 12 hónapnál rövidebb időre ment ki külföldre, melynek oka az anyagi nehézségek rendezése, a hitelek visszafizetése volt (Bobrowska 2013: 54).

A történelem során a lengyel kivándorlók jelentős része – más nemzetekhez hasonlóan – jellemzően férfi volt, napjainkra azonban a női kivándorlók száma megközelítette, vagy meg is haladta a férfiak számát.

A kivándorlók kor szerinti összetételében a 0–14 év közötti kivándorlók száma még egységesen alacsony volt 2010-ben, ugyanakkor 2014-ben az 5–9 év közötti korosztályban mindkét nem esetében növekedés volt tapasztalható.²² Véleményem szerint ez egyrészt arra utal, hogy a lengyel kivándorlók közül egyre többen családostul mennek külföldre, másrészt a társadalmi integráció szempontjából éppen e korosztály számára a legideálisabb a külföldre való kiköltözés az általános iskolába való beiskolázás miatt. A 10–14 év közötti korosztály számára már nehezebb az ország- és oktatási intézményváltás, hiszen a gyermek már hozzászokott az adott ország társadalmi szokásaihoz és oktatási rendszeréhez, továbbá a szociális kapcsolatai is kialakultak ott.

A férfi kivándorlók többsége 2010-ben a 25–29 év közötti korosztályba tartozott, de 2014-re a 30–34 éves korosztály körében volt a legmagasabb a kivándorlók aránya. A nők esetében hasonló tendencia figyelhető meg. A 15–19 év közötti korosztályban ugyanakkor – a férfiakkal ellentétben – a nőknél nem nő a kivándorlók száma²³.

Több lengyel kutatás is megállapította, hogy a lengyel kivándorlók többsége a fiatal és jól iskolázott társadalmi rétegekből kerül ki, akik jó nyelvtudással rendelkeznek (Kaczmarczyk – Tyrowicz 2007, Bobrowska 2013). Magas közöttük a szakmunkás végzettségűek (pl. esztergályos, villanyszerelő, lakatos stb.) és az egészségügyi végzettségűek (pl. aneszteziológus, sebész, ápoló stb.) aránya (Puzio-Wacławik 2010), ugyanakkor napjainkban jelentősen megnövekedett a felsőfokú végzettségűek aránya is (Budyta-Budzyńska 2016).

A lengyel kivándorlás oka, mint már említettem, a célországokban való jobb megélhetés, magasabb bérszínvonal és biztosabb álláslehetőség. Ahhoz, hogy ezen indokokat megértsük, fontos megnéznünk a lényegesebb gazdasági mutatókat Lengyelországban és a két fő célországban, Németországban és az Egyesült Királyságban.

²² http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_emi3nxt&lang=en (letöltés: 2017. január 6.)

²³ http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_emi3nxt&lang=en (letöltés: 2017. január 6.)

Lengyelország esetében a 2000-es évek elejétől egészen 2006-ig igen magas munkanélküliség figyelhető meg a fiatalok körében, akik a kivándorlók elsődleges csoportjába tartoznak (10. ábra). Érdekes ugyanakkor, hogy 2006-ban éppen a fiatalok körében volt igen magas az Egyesült Királyságba bevándorlók aránya, holott a munkanélküliek aránya már 2005-től csökkenni kezdett Lengyelországban.

10. ábra: Munkanélküliségi ráta Lengyelországban, 1997–2015
The unemployment rate in Poland, 1997–2015

Forrás: Eurostat adatbázis, [une_rt_a].²⁴

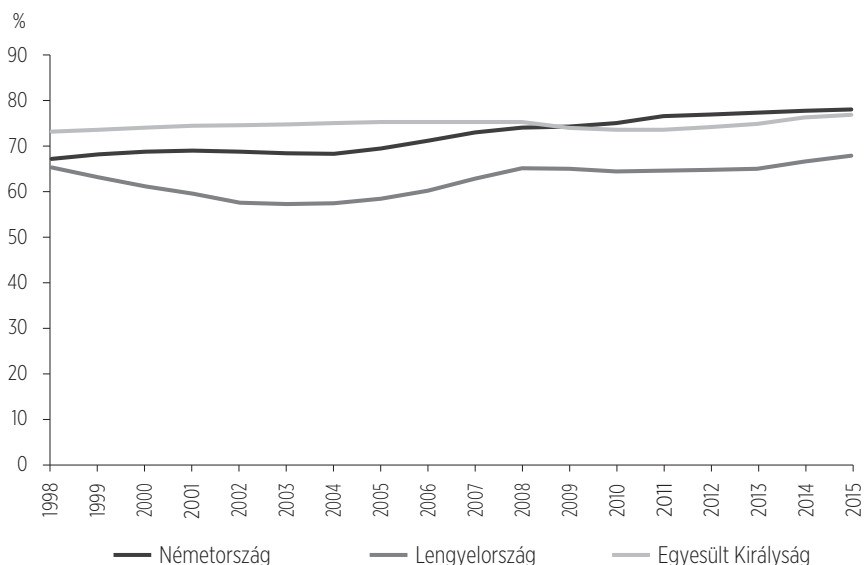
A 2000-es évek elején jelentkező egyre növekvő munkanélküliség ugyanakkor nemcsak a gazdasági folyamatok eredménye, hanem egyben demográfiai hatás is, hiszen az 1979–1984-es születésű „baby-boom” nemzedék ekkor lépett be a munkaerő-piacra, ami jelentős munkanélküliséghez vezetett Lengyelországban. Ez hatással lehetett a migrációs szándéokra is, hiszen ebben az időszakban Németországban és az Egyesült Királyságban sokkal alacsonyabb volt a munkanélküliség, és – bár nem jelentősen – magasabb szinten állt a foglalkoztatottság mértéke (11. ábra).

²⁴ http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en (letöltés: 2017. január 2.)

Az Eurostat adatok alapján a munkanélküliség minden időszakban alacsonyabb volt a két fő célországban, mint Lengyelországban, leszámítva 2008–2009-et, amikor a három ország munkanélküliségi mutatói hasonló szinten mozogtak a gazdasági világválság hatására.

11. ábra: Foglalkoztatási ráta a 20–64 év közötti korosztályban Lengyelországban és a két fő kivándorlási desztinációban, 1998–2015

Employment rate in Poland, Germany and the United Kingdom among people between age 20 and 64, 1998–2015

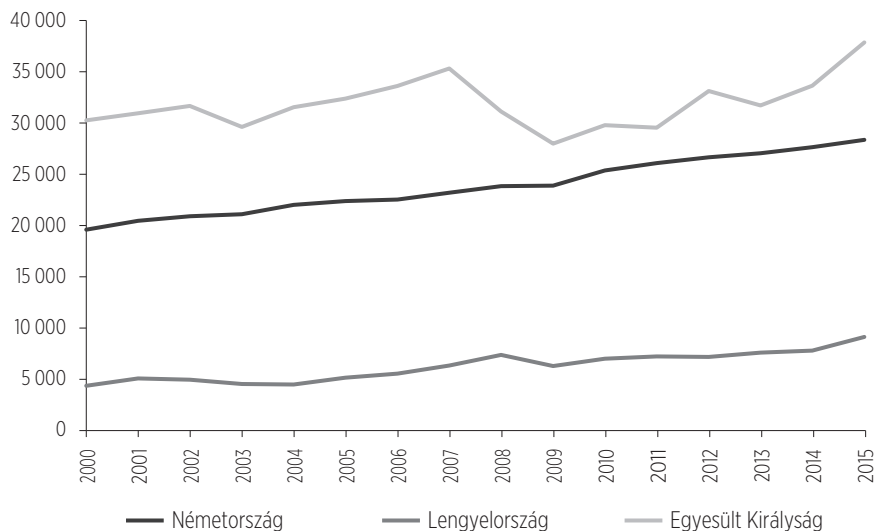
Forrás: Eurostat adatbázis, [t2020_10].²⁵

Az éves nettó jövedelem esetében a lengyel bérek jelentősen elmaradnak a németországi és az Egyesült Királyságbeli nettó éves átlagkeresetektől, ami motivációs tényezőként hat a migrációt tervezőkre (12. ábra).

²⁵ http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=t2020_10&plugin=1 (letöltés: 2017. január 2.)

12. ábra: Egyedülállók éves nettó átlagkeresete (Euró) Lengyelországban és a két fő kivándorlási desztinációban, 2000–2015

The annual net earning of single people in Poland, Germany and The United Kingdom in Euros, 2000–2015

Forrás: Eurostat adatbázis, [une_rt_a].²⁶

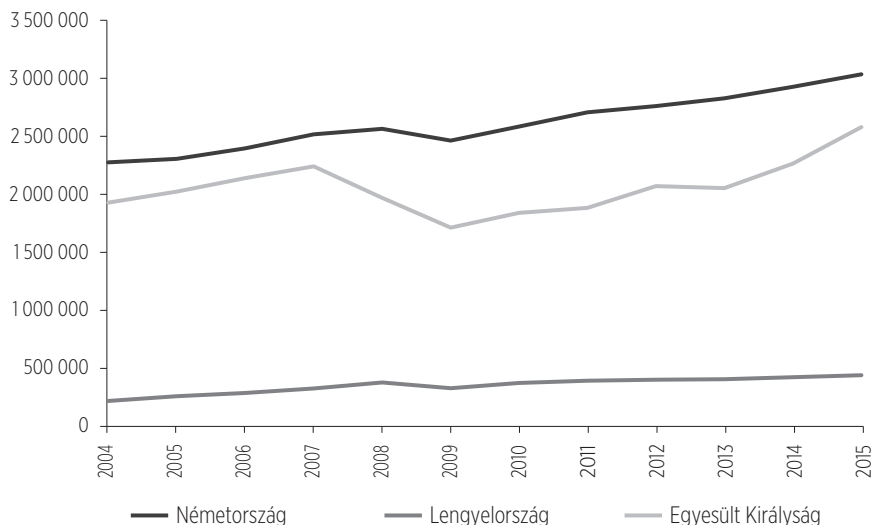
Míg 2015-ben Lengyelországban az éves nettó átlagkereset 10 ezer euró alatt volt az egyedülállók körében, addig Németországban meghaladta a 25 ezer eurót, az Egyesült Királyságban pedig 2015-ben már 35 ezer euró felett volt. Ez Lengyelország és Németország között több mint 15 ezer, Lengyelország és az Egyesült Királyság között pedig több mint 25 ezer euró éves eltérést jelent.

A GDP mértéke is jelentősen magasabb Németországban és az Egyesült Királyságban (13. ábra), ami azt mutatja, hogy a két célország gazdasági színvonala magasabb, mint Lengyelországé.

²⁶ <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (letöltés: 2017. január 2.)

13. ábra: A GDP mértéke piaci áron millió euróban Lengyelországban és a két fő kivándorlási desztinációban, 2004–2015

The GDP in Poland, Germany and The United Kingdom in million Euros, 2004–2015

Forrás: Eurostat adatbázis, [nama_10_gdp].²⁷

Az éves átlagjövedelem és a foglalkoztatottság 2010-ről 2015-re megemelkedett Lengyelországban, és bár 2015-re a munkanélküliek száma is csökkent, a kivándorlók száma nem esett vissza. Ennek oka, hogy a nyugat-európai jövedelmek továbbra is sokkal magasabbak a kelet-közép-európai térség országaiénál, és a munkanélküliségi ráta is jóval alacsonyabb Nyugat-Európában. A kivándorlók a magasabb életszínvonal, a jobb kereset és a több álláslehetőség miatt továbbra is Nyugat-Európában keresik a boldogulási lehetőséget, és a munkavállalási korlátok megszűnésével minden akadály elhárult ez elől. Az Egyesült Királyság és Németország gazdasági helyzete, foglalkoztatási és munkanélküliségi statisztikái sokkal jobbak, mint Lengyelországéi. A két célország foglalkoztatási és gazdasági aktivitási rátája sokkal magasabb, míg a munkanélküliség alacsonyabb, mint Lengyelországban. A cél- és kibocsátó ország átlagos éves nettó keresete, továbbá az egy főre jutó GDP értéke között pedig jelentős eltérés mutatkozik. A két célország gazdasági adottságai sokkal kedvezőbbek, ezáltal várhatóan jobb életszínvonalat és magasabb fizetésért több munkalehetőséget tud biztosítani a kiutazóknak.

²⁷ http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_gdp&lang=en (letöltés: 2017. január 2.)

ÖSSZEZÉS

A lengyel migrációs folyamatokban több fordulópont jelölhető meg, amelyek markáns politikai és gazdasági tényezőkre vezethetők vissza. A történelem során az okok, a desztinációk és a migránsok összetétele tekintetében jelentős különbségek voltak tapasztalhatók. Ennek oka mindenekelőtt a történelmi események hátterében keresendő, hiszen Lengyelország 1795-től 1919-ig nem volt független, szabad állam, ahol gyakoriak voltak a különböző felkelések, önállósági törekvések. Az 1800-as évek közepétől 1914-ig jellemző volt a gazdasági okokból való kivándorlás is, melynek elsődleges célországa Németország és az Amerikai Egyesült Államok volt. Az I. világháború a függetlenséget hozta el Lengyelországnak, ugyanakkor a migrációs folyamatok ezután sem lassultak le. A II. világháború pedig jelentős emberveszteséggel járt, és ekkor a kényszermigráció volt a jellemző. A II. világháborút egész Európában hatalmas migrációs hullám követte, mely körülbelül az 1951-es genfi egyezmény után ért véget. A II. világháború után 1989-ig szovjet fennhatóság alá került az ország, egy-egy történelmi eseményt leszámítva nagyarányú migrációról nem beszélhetünk. A rendszerváltás utáni migráció sok szempontból különbözik a korábbi tapasztalatoktól, mind a desztinációkban, mind a kivándorlók nem szerinti összetételében. Napjaikban a kivándorlók többsége a fiatal korosztályba tartozik, és a migrációban a nők és a férfiak egyenlő arányban vesznek részt. A kivándorlás oka a magasabb jövedelem és a több munkalehetőség. Az elsődleges kiutazási célország az Egyesült Királyság és Németország.

Az Egyesült Királyság 2016-os döntése, miszerint kilép az Európai Unióból, véleményem szerint jelentős hatást gyakorolhat a jövőbeli migrációs irányokra, melynek vizsgálata fontos kutatási feladattá válhat a jövőben. Az Ázsiából és Afrikából ide irányuló külső migrációs nyomás hatással lehet az uniós határellenőrzési rendszerekre, a szabad munkaerő-piaci mozgásokra, továbbá csökkenhet az igény a drágább uniós munkavállalókra az olcsóbb ázsiai és afrikai munkavállalókkal szemben.

Magyarország esetében nagyobb kivándorlási ütemről csak 2007-től beszélhetünk, így hazánk számára – Lengyelországgal ellentétben – ez egy újszerű jelenségnek tekinthető. Emiatt információkat nyújthatnak számunkra a lengyelek migrációra vonatkozó tapasztalatai és a hatások kezelésére irányuló gyakorlatai.

Hazánk ma egyre nagyobb számú kivándorlóval kell, hogy szembenézzon. Lengyelországhoz hasonlóan a kivándorlók többsége a fiatal és jól képzett társadalmi rétegből kerül ki, a kivándorlás okai pedig a vonzóbb nyugati bérek és

a magasabb életszínvonal lehetősége. Hazánk Lengyelországhoz hasonlóan küzd a kivándorlók és a visszavándorlók pontos számának a meghatározásával, ami egyrészt az eltérő statisztikai módszereknek, másrészt a ki- és visszavándorlók alacsony bejelentési hajlandóságának köszönhető (Gödri 2015). Bizonyos eltérés természetesen van a két ország migrációja között, mégpedig elsősorban a desztináció területén. A lengyel kivándorlók számára Németország mellett az Egyesült Királyság is fontos történelmi célország volt. A magyar kivándorlók számára a történelem során Ausztria és Németország töltötte be a célország szerepét. Az Egyesült Királyság csak napjainkban jelent meg célországgként, ugyanakkor hamar fontos célponttá vált annak köszönhetően, hogy a 2004-es Európai Unióhoz való csatlakozásunkkor – Svédországgal és Írországgal egyetemben – nem vezetett be korlátozásokat az újonnan csatlakozókkal – mint Magyarország vagy Lengyelország – szemben (Moreh 2014). A jövőben hazánk és Lengyelország esetében is a kivándorlók számának stagnálása vagy növekedése várható elsősorban, a kivándorlók többsége pedig a fiatal és jól képzett rétegből kerülhet ki, emiatt mind a két ország érdeke, hogy a kivándorlás okozta hosszú távú hatásokat még idejében felismerje és kezelni tudja.

IRODALOM

- Alscher, Stefan 2008: *Focus Migration: Poland*. Country Profile No. 3., January 2008, Hamburg Institute of International Economics.
- Blanchflower, David G. 2001: Unemployment, Well-Being, and Wage Curves in Eastern and Central Europe. *Journal of the Japanese and International Economies*, 15(4), 364–402.
- Bobrowska, Anita 2013: *Migracje polaków po przystąpieniu do unii Europejskiej*. Colloquium wydziału nauk humanistycznych i społecznych kwartalnik, Nr. 2(10)/2013.
- Budyta-Budzyńska, Małgorzata 2016: Post-Accession Emigration from Poland: A New or Old Kind of Emigration? Notes on the Book A Decade of Poland's Membership in the European Union. The Social Consequences of Emigration from Poland After 2004. *Central and Eastern European Migration Review*, 5(1), 151–156.
- Byczek, Renata 2014: Emigracja Polaków do wielkiej Brytanii I jej Wpływ Na Rozwój Turystyki przyjazdowej brytyczyków do Polski. *Zeszyty Naukowe. Turystyka i Rekreacja*, 14(2), 123–136.
- Vargas-Silva, Carlos 2016: Short-Term Migration in the UK: A Discussion of the issues and existing data. *The migration observatory*. <http://www.migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/short-term-migration-in-the-uk-a-discussion-of-the-issues-and-existing-data/> (letöltés: 2017. január 3.)
- Centrum Badania Opinii Społecznej 2013: *Poakcesyjne Migracje Zarobkowe*. BS/166/2013. CBOS, Warszawa, listopad 2013.
- Clifton-Sprigg, Joanna 2015: Education spillovers and parental migration. *Labour Economics*, 34, 64–75.
- Davies, Norman 2006: *Lengyelország története*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Dustmann, Cristian – Frattini, Tommaso – Rosso, Anna 2012: *The effect of emigration from Poland on Polish wages*. University College London, Centre for Research and Analysis of Migration Discussion Paper Series No. 29. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.655.2206&rep=rep1&type=pdf> (letöltés: 2017. január 10.)
- Duszczak, Maciej – Wiśniewski, Jakub 2007: *Analiza Społeczno-Demograficzna Pa S Stw Migracji Zarobkowej Polaków Do Pa N Stw, Egt Po 1 Maja 2004*. Ekspertyza przygotowana na zamówienie Ministerstwa Spraw Zagranicznych Warszawa, marzec.
- The Economist 2013: Poland and the EU: Poland's emigration headache. *The Economist*, Nov 5th 2013. <http://www.economist.com/blogs/easternapproaches/2013/11/poland-and-eu> (letöltés: 2016. április 15.)
- European Migration Network 2008: *Annual report on asylum and migration statistics Poland*. Polish National Contact Point to the European Migration Network, 2008. december.
- Gorzela, Gregorz - Jalowicki, Bohdan 1994: Lengyelország fejlődése 2005-ig. In Ehrlich Éva – Révész Gábor – Tamási Péter (szerk.): *Kelet-Közép Európa. Honnan-hová?* Akadémiai Kiadó, Budapest, 189–287.
- Gödri Irén – Tóth Erzsébet Fanni 2010: Magyarország, Románia és Szlovákia kivándorlási folyamatai a rendszerváltozás után – eltérések és hasonlóságok. *Demográfia*, 53(2–3), 157–204.

- Gödri Irén (2015): Nemzetközi vándorlás. In Monostori Judit – Őri Péter – Spéder Zsolt (szerk.): *Demográfiai portré 2015*. KSH NKI, Budapest, 187–211.
- Grabowska-Lusinska, Izabela 2008: Migrations from Poland after 1 May 2004 with Special Focus on British Isles: Post-accession Migration Strategies as Hidden behind Statistics. *Space populations societies*, 2008(2), 247–260.
- Iglicka, Krystyna – Ziolk-Skrzypczak, Magdalena 2010: *EU Membership Highlights Poland's Migration Challenges*. Migration Policy Institute, September 1 2010. <http://www.migrationpolicy.org/article/eu-membership-highlights-polands-migration-challenges> (letöltés: 2016. július 3.)
- Janicki, Wojciech – Kubik-Komar, Agnieszka 2007: Determinanty międzyregionalnych migracji ludosci na obszarze Unii Europejskiej w 1986–1994. *Studia Demograficzne*, 1(151), 111–136.
- Jones, Philip N. – Wild, M. Trevor 1992: Western Germany's 'Third Wave' of Migrants: The Arrival of the Aussiedler. *Geoforum*, 23(1), 1–11.
- Kaczmarczyk, Paweł – Tyrowicz, Joanna 2007: Współczesne migracje Polaków. *Biuletyn FISE*, 1, 4–8.
- Kaczmarczyk, Paweł 2012: Labour market impacts of post-accession migration from Poland. In *Free Movement of Workers and Labour Market Adjustment*, OECD Publishing, Paris, 173–194.
- Kaczmarczyk, Paweł 2014: Migration from Poland. In *Recent Trends in International Migration in Poland. The 2012 SOPEMI Report*. Center of Migration Working Papers 71/129, 20–31.
- Warszawa, listopad 2007. Warszawa Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych.
- Kępińska, Ewa – Stark, Oded 2013: The evolution and sustainability of seasonal migration from Poland to Germany: From the dusk of the 19th to the dawn of the 21st century. *International Review of Economics and Finance*, 28(October), 3–18.
- Lengyel Statisztikai Hivatal (Główny Urząd Statystyczny): Rocznik Demograficzny (Demográfiai évkönyvek).
- Ludányi András 2015: A szétszórtsági tudat létrejötté magyar Amerikában. *Korunk*, 26(3), 4–12.
- Matykowski, Roman – Andrzejewska, Alicja 2012: Polish Economic Migrants In Ireland, 2004–2007. *Geographia Polonica*, 85(1), 33–43.
- Melegh Attila 2002: Magyarország és Németország közötti vándorlás az 1990-es években. In Illés Sándor – Lukács Éva (szerk.): *Migráció és statisztika*. Kutatási Jelentések 71. KSH Népeségstudományi Kutatóintézet, Budapest, 53–68.
- Moreh, Christian 2014: Magyar bevándorlók az Egyesült Királyságban: Demográfiai, földrajzi és szociológiai körkép. *Demográfia*, 57(4), 309–343.
- Niederhauser Emil 1999: Jobbágyfelszabadítás Kelet-Európában. *História*, 21(3), 20–23.
- Okólski, Marek – Salt, John 2014: Polish emigration to the UK after 2014: Why did so many come? *Central and Eastern European Migration Review*, 3(2), 1–27.
- Puzio-Wacławik, Bogusława 2010: *Społeczno-ekonomiczne skutki migracji Polaków po akcesji Polski do Unii Europejskiej*. Zeszyty Naukowe nr 8. Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Kraków.
- Stark, Oded – Micevska, Maja – Mycielski, Jerzy 2009: Relative poverty as a determinant of migration: Evidence from Poland. *Economics Letters*, 103(3), 119–122.

- Swidzinska, Natalia 1969: *Lengyelország, 1944-1969. Tények és számok*. Ksiazka I Wiedza Kiadó, Varsó.
- Szewczyk, Aga 2015: European Generation of Migration: Change and agency in the post 2004 Polish graduates' migratory experience. *Geoforum*, 60, 153-162.
- Thomas, William I. – Znaniecki, Florian 2002: *A lengyel paraszt Európában és Amerikában*. 1. kötet. Új mandátum Könyvkiadó, Budapest.
- Thomas, William I. – Znaniecki, Florian 2004: *A lengyel paraszt Európában és Amerikában*. 5. kötet. Új mandátum Könyvkiadó, Budapest.
- Tomka Béla 2009: *Európa társadalomtörténete a 20. században*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Wisniewski, Anna 2012: Lengyelország gazdasága a válság során. In Farkas Péter – Meisel Sándor – Novák Tamás (szerk.): *A változó világgazdaság. Útkeresések, tapasztalatok és kilátások*. III. kötet. Európai Unió MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Világgazdasági Intézet, Budapest, 131-143.
- 2013 *Yearbook of Immigration Statistics Office of Immigration Statistics*. U.S. Department of Homeland Security, August 2014, Washington D.C.

THE POLISH MIGRATION FROM 1800 TO THE PRESENT DAY

ABSTRACT

Migration from Poland has a long history, and it is motivated by different factors during different historical eras. The primary goal of this study is to show the history of the international outmigration from Poland. The Polish migration is motivated by economic factors as well as by different historical effects. The analysis is based on Polish statistical data and the official databases of the target countries and other international organizations. In these days the Polish outmigration is motivated mostly by economic factors. Migrants are primarily young people, and the proportion of men and women leaving Poland are the same.